

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.2.015.31:069.12

Оксана Вільхова

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID 0000-0002-9152-2511

Світлана Бурсова

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID 0000-0002-0063-3567

Ірина Карапузова

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID 0000-0003-3552-080X
DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/352-362

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті описано досвід українських педагогів щодо організації роботи з дітьми дошкільного віку засобами музейної педагогіки. У статті розкрито роль музейної педагогіки в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Автори акцентують увагу на тому, що сьогодні в Україні значна роль відводиться створенню відповідного розвивального середовища, пошуку нових форм і методів роботи з вихованцями. У статті визначено основні принципи й завдання музейної педагогіки як інноваційної технології, схарактеризовано особливості роботи музейних працівників і критерії їх педагогічної майстерності.

Ключові слова: музейна педагогіка, дошкільники, музеї, виховання, педагогічна майстерність.

Постановка проблеми. Музейна педагогіка в освітньому процесі України посідає важливе місце й вирішує проблеми формування особистості, залучення дітей до дослідницької діяльності, розвиток їх творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень, навичок критичного мислення.

В Україні музейна педагогіка розвивається досить швидкими темпами. В умовах перебудови і реформування української освітньої системи сьогодні особливо гостро постає питання пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу. Важливе місце посідає один із перспективних сучасних напрямів – музейна педагогіка, що вирішує проблеми формування особистості, залучення дітей до дослідницької

діяльності, розвиток їх творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень, навичок критичного мислення.

В Україні функціонує розгалужена система музеїв, завдяки яким підростаюче покоління має змогу оволодівати духовною та історико-культурною спадщиною українського народу, знайомитися з усною народною творчістю, ремеслами, традиціями, звичаями тощо. Музейна педагогіка є одним із ефективних сучасних засобів формування соціально активної особистості, стимулювання її до творчого та інтелектуального розвитку. Українські психологи і педагоги одностайно стверджують, що всі базові характеристики особистості закладаються в ранньому і дошкільному віці. Тому в сучасному українському освітньому просторі значна увага приділяється створенню відповідного розвивального середовища, пошуку нових форм і методів роботи саме з дітьми дошкільного віку.

В умовах глобалізаційних трансформацій сучасного світу перед музейною педагогікою України постає серйозний виклик – як зробити музеї конкурентоздатною, динамічною та інтегративною платформою, спрямованою на задоволення культурних та навчальних проблем підростаючого покоління. Сучасний український музей більше не може працювати як у радянські часи, пропонуючи аудиторії традиційні екскурсії і лекції. Тому однією з найважливіших складових музейної діяльності є процес перебудови комунікації між працівниками музеїв та відвідувачами (*Музейна педагогіка в науковій освіті*, 2019, с. 27). Музейна освіта в Україні – це добровільна, неформальна освіта, основними принципами якої є залучення кожної особистості до неперервного навчання, без формального оцінювання навчальних досягнень, широке використання інноваційних підходів та новаторських освітніх технологій. Сучасні музеї в Україні виконують не лише традиційні функції збереження та популяризації історії розвитку науки, а й функціонують як інноваційні розвивальні осередки, у яких підростаюче покоління зможе краще усвідомити роль науки та її досягнень у цивілізаційному розвитку людства, осмислити проблеми, що постають перед людиною в сучасному цифровому суспільстві. Відтак саме музейна педагогіка в Україні стає універсальним засобом здобування нових знань, виховання й організації дозвілля різних вікових груп населення із активним залученням родини і громади. Значну роль у цьому процесі відіграє виховання дітей дошкільного віку засобами музейної педагогіки.

Аналіз актуальних досліджень. Музейна педагогіка в Україні – це новий, але вже досить популярний напрям освітньої діяльності. Наукові розвідки в цьому руслі здійснюють такі вчені та педагоги-практики:

О. Медведєва, М. Юхневич, Ю. Павленко, Г. Беленька, Н. Бондаренко, О. Любич, О. Класова, М. Коваль, А. Разгон, Б. Столярова, Ю. Семенченко, Т. Шевченко та ін. Обґрунтування особливостей музейної педагогіки в закладах дошкільної освіти знаходимо в роботах О. Класової, М. Коваль, О. Медведєва, А. Разгона, Б. Столярової, Т. Шевченко, М. Юхневича та інших. Однак, методичні рекомендації щодо особливостей створення та організації діяльності міні-музеїв природничої тематики в ЗДО, є недостатньо узагальненими й носять частковий характер.

Метою статті є розкриття ролі музейної педагогіки в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та визначення основних принципів і завдань музейної педагогіки як інноваційної технології, характеристика особливостей роботи музейних працівників і критеріїв їх педагогічної майстерності.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети у статті були використані такі загальнонаукові методи дослідження, як аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Діяльність кожного музею в Україні спрямована на реалізацію патріотичного, гендерного, естетичного, морального, народознавчого, правового виховання дітей та молоді. Основне завдання означених закладів полягає в навчанні відвідувачів розглядати явища цілісно та в динаміці, використовувати всі доступні вміння та навички в процесі пізнання. За своїми профілями музеї в Україні поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо (Любич, с. 425).

Музейну педагогіку українські вчені визначають як наукову дисципліну на перетині музеєзнавства, педагогіки і психології, яка розглядає музей як освітню систему (Маслай та Ясінська, 2013, с. 68). Основними принципами музейної педагогіки визначають:

- 1) органічний зв'язок культури і освіти;
- 2) інтеграція музею та закладів освіти;
- 3) урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, їх інтересів, побажань;
- 4) особистісно-орієнтований підхід у діяльності кожного музею;
- 5) гуманістична спрямованість;
- 6) педагогічна доцільність (Маслай та Ясінська, 2013, с. 69).

На думку українських учених, працівники музею повинні володіти основними критеріями педагогічної майстерності:

- науковість, системність, гуманність, новизна;
- доцільність (за спрямованістю роботи);

- діалогічність (за характером стосунків із відвідувачами);
- творчість (за змістом діяльності);
- оптимальність (за вибором засобів);
- продуктивність (за результатом діяльності);
- здатність за зовнішніми ознаками відвідувача визначити його емоційний стан і забезпечити оптимальні відносини (Маслай та Ясінська, 2013, с. 69).

У роботі з дітьми дошкільного віку педагоги використовують словесні методи виховного впливу (що спрямовані на отримання основної інформації), наочні (що пов'язані з використанням наочного приладдя та експонатів музею), практичні (робота з музейними матеріалами) (Семенченко, с. 2). В Україні існує декілька напрямів використання музейної педагогіки в роботі з дітьми дошкільного віку:

1. Перший напрям характеризується тим, що діти, згідно із заздалегідь складеною програмою, стають постійними відвідувачами класичних музеїв.

2. Другий напрям характеризується тим, що музейні працівники, згідно із заздалегідь складеною програмою, приходять у заклад дошкільної освіти до дітей і розповідають про його експонати, демонструють їх за можливості (можливе використання інформаційних технологій).

3. Третій напрям – в освітньому просторі закладу дошкільної освіти створюється один чи декілька тематичних міні-музеїв у різних вікових групах, експонати яких використовуються в навчальному процесі.

4. Четвертий напрям передбачає створення в закладі дошкільної освіти виокремленого Музею, який містить оригінальні експонати і здійснює свою просвітницьку діяльність не лише серед дошкільників, але й серед батьків та громадськості (Беленька, 2015, с. 398).

Схарактеризуємо декілька таких напрямів роботи в Україні, які, на наш погляд, можуть викликати найбільший інтерес світової педагогічної спільноти. Розглянемо ситуацію, коли вихователь разом із дітьми старшого дошкільного віку здійснює екскурсію до класичного музею. Науково доведено, що дитина засвоює тільки 10 % з того, що почула, 50 % – з того, що побачила, 90 % – з того, у чому брала активну участь (Маслай та Ясінська, 2013, с. 70). Отже, українські співробітники музеїв роблять висновок про те, що потрібно максимально залучити дошкільників до спільної активної діяльності під час відвідування музеїв. Відбувається це таким чином. Так, наприклад, у м. Полтава успішно функціонує літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка (письменника-демократа, прогресивного громадського

діяча й гуманіста початку ХХ століття). Письменник довгий період свого життя провів у Полтаві, саме в його садибі створено сучасний музей.

Коли педагоги приходять із дошкільниками на екскурсію, на порозі будинку їх зустрічає сам «Володимир Короленко» зі своєю «донькою Софією» (задля розвитку пізнавального інтересу малечі працівники музею переодягаються і грають ролі). Потім «Короленко» водить дітей по кімнатах свого дому, показує свій кабінет і розповідає в доступній формі про свій життєвий та творчий шлях. Пізніше «господарі» пригощають маленьких відвідувачів запашним чаєм із трав, саме таким, який у свій час готували в короленківській родині. Якщо екскурсія відбувається взимку, «Короленко» зі своєю «донькою Софією» пропонують дітям поглянути на святкову ялинку, яку кожен рік прикрашали в сім'ї видатного письменника. Особливо акцентують увагу на саморобних іграшках, якими прикрашене святкове дерево і пропонують дошкільникам виготовити саме зараз одну з таких іграшок.

Потім відбувається майстер-клас для дітей. Дошкільники охоче й наполегливо за допомогою вихователя і працівників музею виготовляють запропоновані іграшки, які потім забирають додому. Така форма роботи з дітьми є надзвичайно ефективною, адже розвиває їх пізнавальний інтерес і формує бажання відвідувати музеї.

Новий, досить цікавий і перспективний напрям музейної педагогіки в Україні – створення міні-музеїв у закладах дошкільної освіти, які забезпечують підвищення ефективності освітнього процесу. Серед їх основних функцій важливе місце посідає культурологічна, призначення якої – розвиток загальної культури та ерудиції вихованців. Міні-музеї – це куточки в закладах дошкільної освіти, що оформлені відповідно до певної теми й містять, окрім музейних експонатів, дитячі роботи, створені малюками до і після відвідування ними класичних музеїв. Варто зауважити, що у класичних музеях не можна торкатися експонатів руками, а в міні-музеях не просто можна, а навіть необхідно. Діти мають можливість брати вироби в руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, переставляти на інше місце, створювати власну експозицію (Бондаренко). Заклади дошкільної освіти створюють різноманітні за тематикою та наповненням музеї-кімнати, міні-музеї, музеї, дотримуючись Положенням «Про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України 04.09.2006 № 640, Листом МОН від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» та іншими відповідними документами.

В умовах закладів дошкільної освіти фактично неможливо створити експозиції, що відповідають вимогам музеїв, проте в закладах дошкільної освіти організовуються експозиції, що мають назву «міні-музеї». Частина слова «міні» вказує не тільки на вік відвідувачів, але й на розміри самого музею та конкретно визначену тематику.

Під час організації та створення міні-музеїв природничої тематики слід дотримуватися таких принципів: доступності (відповідність віку), динамічності (експонати мають бути постійні і тимчасові, наприклад відповідно до пори року), змістовності (матеріал має бути цікавим для дітей, викликаючи допитливість), наочності (експонати можна брати до рук), послідовності в ознайомленні з музейними колекціями (відповідно до програмних завдань у кожній віковій групі), гуманізму (експонати мають викликати дбайливе ставлення до об'єктів природи та речей пов'язаних із ними), естетичності (добір експонатів за формою, кольором та правильному розміщенні), рухливості структури занять-екскурсій (має бути чіткий сценарій, але залишати можливість фантазії та імпровізації). Також дітей дошкільного віку слід заохочувати до дитячих фантазій і питань під час огляду експонатів міні-музею й відображати отримані знання та враження і у власній продуктивній діяльності (малюванні, ліпленні, складання історій тощо) (Рижова та ін., 2008).

Дошкільний вік – це найкращий період для першого знайомства з таємничим світом музею, адже здатність помічати, спостерігати, аналізувати та міркувати формується з раннього дитинства. Як відомо, вихователі в ЗДО не завжди можуть проводити екскурсії до музеїв, особливо це стосується ЗДО в сільській місцевості. Тому доцільно створювати музеї безпосередньо в закладах освіти. Проаналізувавши педагогічну та методичну літературу з цієї проблеми можна виділити такі напрями використання музеїв у роботі з дітьми дошкільного віку: 1 напрям полягає в тому, що дошкільники стають постійними відвідувачами постійно діючих музеїв міста чи села, відповідно до складеної заздалегідь програми; 2 напрям характеризується приходом музейних працівників до дітей у ЗДО (програми візитів складається заздалегідь), вони розповідають про експонати свого музею, демонструють деякі з них за можливості (або за допомогою ІКТ); 3 напрям передбачає створення в освітньому просторі ЗДО одного чи кількох міні-музеїв (тематика за вибором педагогічних працівників ЗДО) у різних вікових групах, експонати використовуються в освітньому процесі; 4 напрям полягає у створенні в ЗДО окремого Музею або музею-кімнати, що може містити оригінальні експонати, в його приміщенні педагогічний колектив може здійснювати просвітницьку діяльність серед дітей, родин вихованців та інших бажаних (Беленька, 2015).

Дотримання четвертого напрямку діяльності музею в ЗДО полягає в тому, що він входить до структури закладу, відповідає його потребам, матеріали музею систематично використовуються в освітньому процесі в різних вікових групах. Основною формою організації роботи з дітьми в музеї залишаються екскурсії, оскільки музейна експозиція і екскурсійний метод є взаємопов'язаними. Слід зауважити, що екскурсії в музеї можуть проводитися не тільки педагогами, але й дітьми. Так, наприклад, діти старшого дошкільного віку можуть проводити самостійні екскурсії для дітей молодшого дошкільного віку, батьків та гостей закладу дошкільної освіти. При цьому педагоги мають приділяти достатньо уваги підготовці юних екскурсоводів. Поряд із постійними формами роботи з дітьми, що проводяться в музеї, а саме бесіди, заняття-екскурсії, конкурси, свята, виставки та фестивалі, гуртки дитячої творчості, самостійна робота дітей старшого дошкільного віку з музейними матеріалами фонду), здійснюється робота у формі тематичних розваг із використанням предметів-оригіналів, відповідно до теми, спеціально організованих виставок та інсталяцій.

Орієнтовна тематика міні-музеїв природи в закладах дошкільної освіти: для молодшої групи – «Собака – друг людини», «Квітка-чарівниця», «Чарівне яєчко», «Котик-муркотик»; для середньої групи – «Чарівний камінчик», «Кора дерева», «Таємниці води», «Сонечко»; для старшої групи – «Бджілка-чарівниця», «Чарівне зернятко», «Наші пернаті друзі», «Світ метеликів», «Дивовижна мушля».

Як бачимо, тематика може бути різноманітною і залежати від матеріалу, який можна зібрати, залучаючи дітей та їх родини.

Наголосимо, що експонати в міні-музеях можуть бути як постійними, так і тимчасовими. Екологічні міні-музеї присвячується якомусь одному природничому об'єкту. Він може розташовуватися як у куточку живої природи у груповій кімнаті, так і окремо. Типовими складовими міні-музею можуть бути: цікавинки (інформація про експонати); особливості його використання; поведінка людини по відношенню до нього; галерея; ігротека тощо.

Міні-музеї можна назвати наочною енциклопедією одного об'єкта або явища природи, які відображено у фотографіях, речах, звуках, малюнках тощо; це джерело екологічних знань про живу й неживу природу, яких діти набувають під час безпосередньої взаємодії з природними об'єктами. Слід зазначити, що міні-музеї природи в закладах дошкільної освіти не лише розвивають світогляд та пізнавальні процеси дітей різного віку, але й сприяють кращому розумінню природних об'єктів та явищ природи, формують у них відповідне ставлення до оточуючого

середовища. Заняття в міні-музеях допомагають дошкільникам відновлювати позитивний психологічний стан.

Таким чином, використання засобів музейної педагогіки дає змогу: розвивати психічні процеси в дошкільників; формувати в них уміння та бажання спілкуватися; пробуджувати їх творчу активність; задовольняти природну дитячу допитливість; збагачувати духовну культуру та розвивати естетичний смак.

Слід зазначити, що міні-музеї в дитячих садках в Україні – це особливий розвивальний простір із метою залучення дитини до світу мистецтва, розширення її культурного і національного світогляду. Так, наприклад, в одному з закладів дошкільної освіти м. Києва педагоги створили екологічний міні-музей «Дивовижна мушля», де діти ознайомлюються з живими організмами, що мають мушлю, дізнаються про практичне застосування мушель людиною. Аби функціонування міні-музеїв максимально сприяло формуванню основ екологічної культури дошкільників, під час створення цього міні-музею, вихователі керувалися принципами наочності, доступності, змістовності, гуманізму (*Екологічне виховання дошкільників засобами музейної педагогіки*).

Цей екологічний міні-музей вихователі створювали у два етапи: спочатку ретельно планували його, а потім наповнювали музейне розвивальне середовище. Музей став результатом спільної роботи вихователів, дітей та їхніх батьків. Аби дошкільники не просто споглядали експонати, а й долучалися до активного творчого маніпулювання з ними, педагоги розробили дидактичний матеріал, продумали форми пізнавальної діяльності дітей у міні-музеї, склали тематичну ігротеку з використанням експонатів. До речі, цікаву інформацію про експонати міні-музею вони подають у формі міні-вистави або театралізованої гри (*Екологічне виховання дошкільників засобами музейної педагогіки*).

Як зазначалося вище, ще одним напрямом використання музейної педагогіки в роботі з дошкільниками в Україні, є створення в закладі дошкільної освіти виокремленого Музею, який містить оригінальні експонати і здійснює свою просвітницьку діяльність не лише серед дошкільників, але й серед батьків та громадськості. Це справа досить нелегка, тому українські педагоги дотримуються такої послідовності дій:

1. Колектив закладу дошкільної освіти визначається з метою та напрямом роботи музею.

2. Обирають директора (відповідальну особу) та Раду музею. Як правило, директором стає керівник закладу, а членами Ради – вихователі.

3. Відбувається збір музейних експонатів. Це найтриваліший у часі період, який вимагає зосередженості й зусиль всього педагогічного колективу, вихованців закладу дошкільної освіти та членів їх родин.

4. Планування роботи та підготовка екскурсоводів. До речі, екскурсоводами також можуть бути діти старших дошкільних груп. Лише після цього можуть проводитися екскурсії музеєм для вихованців і гостей закладу (Беленька, 2015, с. 399).

Для підвищення фахового рівня вихователів, їх обізнаності з питань виховання дітей дошкільного віку засобами музейної педагогіки в Україні проводяться вебінари, круглі столи, семінари-практикуми, консультації, на яких розглядають питання особливостей музейної педагогіки, її можливості й перспективи розвитку, музеї як осередки емоційного розвантаження дошкільників, як організувати міні-музей в умовах закладу дошкільної освіти, пізнавальний інтерес та естетичне сприймання об'єктів довкілля засобами музейної педагогіки тощо.

Висновки. Таким чином, в Україні існують досить цікаві та ефективні форми й методи роботи з дітьми дошкільного віку засобами музейної педагогіки. Вони формують у дітей ціннісне ставлення до культурно-історичної спадщини народу, розвивають пізнавальний інтерес, залучають до активної творчої діяльності. Адже музейна педагогіка – це скарбниця великої мудрості, культури й духовності. Використання засобів музейної педагогіки, а саме створення міні-музеїв природи, дає змогу: розвивати психічні процеси в дошкільників; формувати в них уміння та бажання спілкуватися; пробуджувати їх творчу активність; задовольняти природну дитячу допитливість; збагачувати духовну культуру та розвивати естетичний смак.

Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямі можуть бути порівняльний аналіз виховання дошкільників засобами музейної педагогіки у країнах близького та дальнього зарубіжжя.

ЛІТЕРАТУРА

- Беленька, Г. (2015). Місце музейної педагогіки в освітньому процесі сучасного дошкільного навчального закладу. *Методика початкового навчання і дошкільного виховання*, 18, 396-400 (Bielenka, H. (2015). The place of museum pedagogy in the educational process of a modern preschool education institution. *Methods of primary education and preschool education*, 18, 396-400).
- Бондаренко, Н. Довідка про стан роботи по формуванню у дітей дошкільного віку пізнавального інтересу та естетичного сприймання предметів, об'єктів і явищ навколишньої дійсності засобами музейної педагогіки (Bondarenko, N. Information on the state of work on the formation of preschool children's cognitive interest and aesthetic perception of objects and phenomena of the surrounding reality by means of museum pedagogy). Retrieved from: <https://vseosvita.ua/library>.

- Екологічне виховання дошкільників засобами музейної педагогіки (Ecological education of preschoolers by means of museum pedagogy)*. Retrieved from: <http://www.garmoniya.mk.ua/articles/ekologichne-vyhovannya-doshkilnykiv-zasobamy-muzeynoyi-pedagogiky.html>.
- Любич, О. Педагогічні засоби реалізації музейної педагогіки у позашкільних навчальних закладах (Liubych, O. *Pedagogical means of realization of museum pedagogy in out-of-school education institutions*). Retrieved from: [file:///C:/Users/Home/Desktop//Tmpvd_2014_18\(1\)_49.pdf](file:///C:/Users/Home/Desktop//Tmpvd_2014_18(1)_49.pdf)
- Маслай, Г., Ясінська, Н. (2013). Роль музейної педагогіки в освітньому процесі. *Волинський музейний вісник*, Вип. 5: *Музейна педагогіка. Теорія і практика*, 68-70 (Maslai, H., Yasinska, N. (2013). The role of museum pedagogy in the educational process. *Volyn Museum Bulletin, Issue 5: Museum pedagogy. Theory and Practice*, 68-70).
- Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції 28 листопада 2019 р.* (2019). Київ-Біла Церква: Видавництво «Авторитет», с. 242 (*Museum pedagogy in scientific education: a collection of abstracts of the participants of the I All-Ukrainian scientific-practical conference, November 28, 2019* (2019). Kyiv-Bila Tserkva: Publishing House "Authority", p. 242.)
- Рижова, Н., Логінова, Л., Данюкова, А. (2008). *Міні-музей в дитячому саду*. М.: Лінка-Прес (Ryzhova, N., Lohinova, L., Daniukova, A. (2008). *Mini-museum in the kindergarten*. M.: Link Press).
- Семенченко, Ю. *Виховання патріотизму у старших дошкільнят засобами музейної педагогіки* (Semenchenko, Yu. *Education of patriotism in older preschoolers by means of museum pedagogy*). Retrieved from: http://osvita-verh.dp.ua/files/2015/Semenchenko_UI.pdf

РЕЗЮМЕ

Вильхова Оксана, Бурсова Светлана, Карапузова Ирина. Особенности воспитания детей дошкольного возраста средствами музейной педагогики.

В статье описан опыт украинских педагогов по организации работы с детьми дошкольного возраста средствами музейной педагогики. В статье раскрыта роль музейной педагогики в образовательном процессе учреждения дошкольного образования. Авторы акцентируют внимание на том, что сегодня в Украине значительная роль отводится созданию соответствующей развивающей среды, поиска новых форм и методов работы с детьми. В статье описаны основные принципы и задачи музейной педагогики как инновационной технологии, охарактеризованы особенности работы музейных работников и критерии их педагогического мастерства.

Ключевые слова: музейная педагогика, дошкольники, музеи, воспитание, педагогическое мастерство.

SUMMARY

Vilhova Oksana, Bursova Svitlana, Karapuzova Iryna. Peculiarities of preschool education by means of museum pedagogy.

The article describes the experience of Ukrainian teachers in organizing work with preschool children through museum pedagogy. The purpose of the article is to reveal the role of museum pedagogy in the educational process of preschool education institution and to determine the main principles and tasks of museum pedagogy as an innovative technology, to characterize the peculiarities of the work of museum staff and the criteria of their pedagogical skills. It reveals the role of museum pedagogy in the educational process in the preschool education institution.

The authors note that Ukraine has an extensive system of museums, owing to which the younger generation has the opportunity to master the spiritual, historical and cultural heritage of the Ukrainian people, get acquainted with oral folk art, crafts, traditions, customs, etc. Museum pedagogy is one of the effective modern means of forming a socially active personality, stimulating his/her to creative and intellectual development. The authors emphasize that today in Ukraine a significant role is given to the creation of an appropriate developmental environment, the search for new forms and methods of working with preschool children.

Modern museums in Ukraine perform not only the traditional functions of preserving and promoting the history of science, but also function as innovative development centers in which the younger generation can better understand the role of science and its achievements in human development, to understand the problems facing man in modern digital times. In the conditions of preschool education institutions, it is practically impossible to create expositions that meet the requirements of museums, but preschool expositions can be presented as "mini-museums". "Mini" stands for not only the age of visitors, but also the size of the museum and a specific topic. The use of museum pedagogy allows to develop mental processes in preschoolers; to form skills and desire to communicate in them; to awaken their creative activity; to satisfy the natural children's curiosity; to enrich spiritual culture and develop aesthetic taste.

Key words: museum pedagogy, preschoolers, museums, education, pedagogical skills.

УДК 373.5.015.31:57.081.1

Надія Діра

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

ORCID ID 0000-0001-5523-7943

DOI 10.24139/2312-5993/2020.08/362-368

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЖИВОЇ ПРИРОДИ УЧНІВ СЕРЕДЬНОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядаються методичні підходи до виховання ціннісного ставлення до живої природи учнів середнього шкільного віку. Розкривається сутність методології. Обґрунтовується, що виховання екологічної культури в учнів середнього шкільного віку та такого окремого його компоненту, як ціннісне ставлення до живої природи, слід здійснювати, орієнтуючись на сучасні методологічні підходи, зокрема ноосферний, культурологічний, екопсихологічний, компетентнісний, ціннісний (аксіологічний) тощо. Зауважено, що рівень екологічної культури полягає в удосконаленні людських якостей. Указується, що педагогічна наука – основний інструментарій впливу на свідомість людини.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, особистість, жива природа, аксіологічний (ціннісний) підхід, культурологічний підхід, екопсихологічний підхід, компетентнісний підхід, ноосферний підхід.

Постановка проблеми Протягом багатьох десятиріч (зокрема, за період існування СРСР) в Україні широко практикувалося хижацьке ставлення до довкілля. Забруднювалися річки, гинули озера, зникали